

Lisztóczy László

A nagybetűvel írt Ember

A nyolcvanöt éves Fülöp Lajos köszöntése

Hihetetlen, de igaz: Fülöp Lajos barátunk, a gyöngyösi alkotó értelmiség egyik legjelentősebb és legnagyobb hatású alakja az elmúlt évtizedekben, nyolcvanöt éves. Meg is téveszti azokat, akik csak távolról ismerik őt: sem fizikai, sem szellemi frissessége nem igazolja vissza tényleges életkorát. Szinte állandóan úton van, földrajzi és szellemi értelemben egyaránt. Budapesten él, de csaknem hetente fölkeresi Gyöngyöst, Egert, olykor az ország távolabbi tájait is, és el-ellátogat a határokon túlra, főként a kárpát-medencei magyarok lakta területekre. Előadásokat tart, zsűrizik, kiállításokat nyit meg szerte a hazában, rendszeresen publikál, és évről évre ott fénylik a neve egy-egy könyv címlapján. A fiatalok is megirigyelhetnék fogyhatatlan energiáját, határtalan teljesítőképességét. Mindenkihez van jó szava, mindenkinek mindenkor mindent megbocsát, a rosszat észre se veszi bennük, csak a jót. Szíve tele van szeretettel, feje szép gondolatokkal, bölcs tanácsokkal és palóc anekdotákkal, táskája pedig ajándékokkal, főként a várt vagy váratlanul fölbukkanó lány- és asszonyismerősöknek szánt csokoládékkal.

A megtartó és fölemelő, krisztusi Szeretet eszméje hatja át minden szavát és mozdulatát, irányítja egész életét.

Ha hazalátogat kedves városába, tanítványok, barátok és ismerősök serege köszönti őt megemelt kalappal, lehajtott fejjel, az öröm, a tisztelet és a szeretet szemmel látható jeleivel. A vele együtt sétálót is magával ragadja az örömnél és a szeretetnél az az eufóriája, amit tapasztal. Óhatatlanul is arra gondol, hogy mégiscsak érdemes szépen és tisztán élni, másokért áldozatot hozni, mert a viszonzás, a jutalom nem marad el. Embertársai – pedagógus esetében mindenekelőtt a tanítványok – szereteténél senki sem kaphat méltóbb és rangosabb elismerést.

Fülöp Lajos – Németh László szavait idézve – „arányos, szépen fejlett, másokat melegítő életével” ugyancsak rászolgált erre a szeretetre.

1932. augusztus 19-én született a Gyöngyös közvetlen közelében fekvő Karácsondon. Szülei az 1930-as évek elejétől a „gyöngy város”-ban éltek, édesanyja csak a szülés idejére költözött Karácsondra, ott élő családja oltalmát, segítségét keresve. „Édesapám, Fülöp Ferenc cipész kisiparos volt – írja önéletrajzában –, akit 1942 tavaszán, a II. világháború kezdetén vesztettem el. Felnevelésemet, iskoláztatásomat édesanyámnak, Vincze Rózsának köszönhetem. Nehéz körülményei ellenére ő íratott a gyöngyösi Koháry István Gimnáziumba 1942 őszén.” 1950-ben érettségizett. Ezt követően az egri Pedagógiai Főiskola magyar-történelem szakára jelentkezett, ahol 1953-ban szerzett diplomát. A kétéves képzési időszak végén tanársegédnek nevezték ki az intézmény magyar nyelvészeti tanszékére, de állását kisszerű és rosszindulatú, politikai, ideológiai

indíttatású gáncsoskodás miatt nem foglalhatta el. A falusi tanítóskodást választotta: gyakorlóévéét Halmajugra osztatlan iskolájában töltötte.

1953-tól 1956-ig a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem magyar–néprajz szakán folytatta tanulmányait. A diploma megszerzése után szülőföldjére tért vissza. Az 1956–57-es tanévben a hatvani Bajza József Gimnázium tanára volt. A következő tanévben teljesült régi vágya: a gyöngyösi alma materben kapott állást. 1957 és 1976 között nemzedékek sorát nevelte föl a Berze Nagy János Gimnáziumban, mely 1970-ben az ő javaslatára vette föl egykori növendéke, a nemzetközi rangú néprajztudós nevét. Fokról fokra emelkedett egyre magasabbra a hivatali ranglétrán: 1961-ig tanárként, ezt követően 1966-ig a kollégium, majd az iskola igazgatójaként gyakorolta hivatását. 1960-ban doktori címet szerzett a debreceni tudományegyetemen. 1967-től 1977-ig a gyöngyösi ferences könyvtárat is ő irányította.

Hűséges társra talált Reviczky Teréziában, annak a régi felvidéki családnak a sarjában, amely a kiváló költőt, Reviczky Gyulát adta a hazának. Ötvenöt évig éltek együtt boldog házasságban. Két gyermekük született: Lajos, aki vezető beosztású kutatóorvosként és Zsuzsa, aki tanszékvezető egyetemi tanárként és irodalomtörténészként lépett édesapja örökébe.

1977-ben kényszerű okokból, egy Németh László-konferencia megszervezése, az őt és iskoláját ért zaklatások miatt családostul Budapestre költözött. Új állomáshelyén 1977-től 1981-ig az Országos Pedagógiai Intézet magyar nyelvi tanszékét irányította, 1981-től pedig a Budapesti Tanítóképző Főiskola docenseként és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Mai Magyar Nyelvi Tanszékének módszertani csoportvezetőjeként dolgozott nyugdíjba vonulásáig, 1996-ig. 1977-től 1990-ig szerkesztette a *Magyartanítás* című folyóiratot, 1979-től 1991-ig az *Édes Anyanyelvünk* szerkesztőbizottságának is tagja volt. 1977-től 1981-ig a Magyar Tudományos Akadémia Anyanyelvi Oktatási Munkabizottságában, 1979-től 1985-ig a Helyesírási Bizottságban tevékenykedett. 1958-ban a Magyar Nyelvtudományi, 1980-ban a Magyar Néprajzi, 1981-ben a Magyar Irodalomtörténeti, ugyanebben az évben a Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság fogadta tagjai sorába. 1987-ben vendégtanár a szófiai tudományegyetemen, részt vett az ottani magyar nyelvi tanszék megalapításában. Nyugdíjba vonulásától, 1996-tól 2001-ig a Bartók Béla Emlékmúzeum munkatársa volt.

Gyöngyöshöz a „száműzetés” éveiben is hűséges maradt, folyamatosan ápolta kapcsolatait régi kollégáival és barátaival, a település kulturális intézményeivel. A város-tudatnak, városzeretnek, a „gyöngyösiség” fogalmában rejlő sajátos értékeknek nemcsak megvallója és eleven példája, hanem az egyik első számú ösztönzője és alakítója is. Sorsa vezérlő eszméjévé avatta azt a híres mondatot, amelyet mottóként illesztett *Gyöngyös irodalmi öröksége* című kötetének Tamási Áronról szóló tanulmánya elé: „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Gyöngyös jelenti számára az archimedesi pontot, ahová – bármerre veti is a sors szeszélye – mindig visszatér. Rendületlen hűségével, szülőföldszeretetével receptet állít ki arról, hogyan

védekezhetünk korunk szellemi pestise, az otthontalanság, a gyökértelenség, az uniformizálódás lélekölő hatalma ellen.

Gazdag tudományos tevékenységével is elsősorban szülőföldjét és annak vonzókörzetét, a Mátravidéket szolgálja. Tehetsége és érdeklődése roppant szerteágazó: a nyelvtudós, az etnográfus, a művelődéstörténész, az irodalmár és a pedagógiai szakíró egymást kiegészítő és korrigáló szempontjai ötvöződnek tudományművelő munkásságában. Dialektológiával, folklórral, stilsztikával, az anyanyelvi nevelés módszertanával, a legutóbbi esztendőben pedig szülővárosa irodalmi és művelődéstörténeti hagyományaival foglalkozott behatóan. Negyvennél több könyve, ötszázat is meghaladó közleménye jelent meg idáig. Alkotói pályáján külön szint és értéket képviselnek klaszrikus mintákat követő, választékos ízlésű, mívesen megformált versei és műfordításai, amelyekkel a közelmúltban ajándékozta meg olvasóit.

Kitüntetései közül azokra a legbüszkébb, amelyeket a szülőföldtől kapott. Az elsőt 1968-ban vette át a szűkebb haza, Heves megye kulturális életének gazdagításáért. 1998-ban Heves Megye Önkormányzata a *Heves Megyéért*, 2001-ben Gyöngyös Város Önkormányzata a *Pro Civitate* kitüntetésben részesítette. Néprajzi munkásságáért 2005-ben *Sebestyén Gyula-emlékérmet* kapott. 2011-ben a Magyar Irodalomtörténeti Társaság *Toldy Ferenc-díjjal* jutalmazta, melyet a saját kérésére a gyöngyösi Vachott Sándor Városi Könyvtárban megrendezett ünnepségen nyújtottak át. A nyelvjárás kutatásban elért eredményeit 2013-ban a Magyar Nyelvtudományi Társaság *Csúry Bálint-emlékéremmel* honorálta.

Tévútra vezetne, a lényegről terelné el a figyelmünket, ha külön-külön mérlegelnék Lajos bátyánk nyelvtudósi, etnográfusi, művelődés- és irodalomtörténeti vagy pedagógiai munkásságát. Édesapjáról írta egyszer legidősebb fia, Benedek Marcell: Benedek Elek több, mint Benedek Elek összes művei. Hasonlót mondhatnék én is Fülöp Lajosról: több ő, mint tetteinek és műveinek összessége. Példájában oszthatatlan egységet alkotva mindenekelőtt az ember, a nagybetűvel írt Ember alakja magasodik föl, sokunk számára megközelíthetetlenül.

Kedves Lajos Bátyám! Drága Barátom! Isten éltesen nagyon sokáig örömben és szeretetben, erőben és egészségben! Pusztán önzésből is ezt kívánom, mert szeretnék még veled nagyon sokszor sztrapacsokát rendelni dupla feltétellel a híres és számunkra oly kedves gyöngyösi Kulacs étteremben, s hozzá jóféle vörösborot inni, miközben új, a város művelődéstörténetét föltáró könyveinkről folytatunk eszmecesterét. Szeretnék még veled nagyon sokszor letérdepelni a gyöngyösi ferences templom Mária-szobra vagy a Mátrafüred közeli Máriácska előtt, a Szent Szűz áldását kérve közös munkálkodásunkra, szeretett városunkra és édes hazánkra.

(Rövidebb változata elhangzott 2017. augusztus 18-án a gyöngyösi Vachott Sándor Városi Könyvtárban a Fülöp Lajos 85. születésnapja alkalmából megrendezett ünnepségen)